

JERZY ALEKSANDER SPLITT (1957-2022)

Fot: <https://m.rc.fm/news/kalisz-poludniowa-wielkopolska-odszedl-gerzy-aleksander-splitt.html#>

„Kalisz – Miasto ze wszystkich w Polsce najstarsze”. Ile razy z dumą kaliszanie wypowiadają te słowa. Nie jest przedmiotem niniejszego artykułu dywagowanie na temat prawdziwego sensu tych słów, starożytnej metryki czy państwowotwórczej roli ośrodka kaliskiego, ale wspomnienie osoby, która jak rzadko kto przyczyniła się do poznania historii grodu nad Prosną i do popularyzacji jego arcyciekawych dziejów. Z wielkim smutkiem przyjęliśmy w ubiegłym roku informację o śmierci Jerzego Aleksandra Splitta wieloletniego dyrektora Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej, historyka który w olbrzymi sposób przyczynił się do krzewienia wiedzy o Kaliszu pomimo tego, że kaliszanie był z wyboru a nie z urodzenia.

Przyszły dyrektor MOZK urodził się w Złotowie w 11 lipca 1957 roku. W rodzinnym mieście ukończył szkołę średnią, po której rozpoczął studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na kierunku archeologia.

Nim los skierował go do Kalisza, podjął pracę najpierw w bibliotece szkolnej w rodzinnym Złotowie, a następnie w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu. W 1982 roku rozpoczął pracę w Muzeum Okręgowym Ziemi Kaliskiej.

Jego zaangażowanie w pracę muzealną zaowocowało powierzeniem mu stanowiska dyrektora placówki w 1997 roku. Swoją misję zakończył w roku 2015.

Prowadził liczne archeologiczne prace wykopaliskowe, m. innymi w Pacanowicach, Raszewach i Bieganinie koło Pleszewa. Interesował się zagadnieniami związanymi z kulturą łużycką. W tym czasie był również autorem lub współautorem ponad 60 wystaw muzealnych o historii Kalisza i południowej Wielkopolski co stanowi niemały dorobek i świadczy o jego wyjątkowej aktywności. W czasie jego zarządzania, kaliskie muzeum stało się ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i historycznego, Kalisza i okolic. Był to czas, kiedy Muzeum Okręgowo Ziemi Kaliskiej było zaangażowane we wszystkie większe projekty natury historyczno-kulturalnej w Kaliszu. Organizowane dzięki jego wsparciu Jarmarki Archeologiczne, Biesiady Piastowskie na kaliskim Zawodziu czy

„Niedziele u Niechciców” w pobliski Rusowie cieszyły się zainteresowaniem tysięcy mieszkańców Kalisza i okolic, będąc jednymi z pierwszych w Polsce imprez o charakterze historycznym i rekonstrukcyjnym. Dzisiaj, kiedy tego typu imprezy są popularne w wielu miejscach Polski a kaliskie ograniczyły swój zasięg, mało kto pamięta, że wydarzenia współorganizowane przez kaliskie muzeum ściągały rekonstruktorów z całej Polski, od Podkarpacia po Szczecin, stając się często wzorcem dla innych tego typu imprez. Ich ranga była na tyle ważna, że patronaty nad nimi obejmowały, zgodnie z tematyką, placówki dyplomatyczne innych państw jak to miało miejsce wypadku Ukrainy i Węgier.

Jerzy Aleksander Splitt odegrał wiodącą rolę w wielkim projekcie, który doprowadził do budowy skansenu Gród Pierwszych Piastów na terenie rezerwatu archeologicznego na kaliskim Zawodziu. W 2006 roku otwarto zespół, który obejmował rekonstrukcję części wałów, przymurza kolegiaty św. Pawła, wieżę bramną wraz z nieistniejącą obecnie palisadą, wieżę obronną i drewniane chaty. Współczesne losy „kaliskiego Biskupina” jak nazywano Zawodzie nie oddają charakteru jaki został stworzony przez muzeum wraz z organizacjami pozarządowymi w latach zarządzania dyrektora Splitta.

Działalność Jerzego Aleksandra Splitta i kierowanego przez niego muzeum bardzo mocno wpłynęły na obchody 1850-lecia miasta. Był bowiem współinicjatorem cyklu przedsięwzięć muzealnych i widowisk plenerowych oraz dwóch filmów pod wspólnym tytułem „Wyprawa po bursztyn” przygotowanych w ramach jubileuszu „18,5 wieków Kalisza” (2010) i zaprezentowanych w Polsce, na Słowacji i Węgrzech oraz we Włoszech (z udziałem rekonstrukcji rzymskiego wozu podróznego wykonanego przez miasto Kalisz). Był współinicjatorem i realizatorem przedsięwzięcia wystawienniczo-plenerowego ukazującego dzieje miasta w okresie wpływów rzymskich (ptolemeuszowej Kalisii), zaprezentowanego w ramach Prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej (2011), w Słowenii (w Muzeum Narodowym w Lublanie i w miejscowości Ptuj). Także jego działaniom można przypisać, że jako reprezentant miasta w Radzie naukowo-programowej „Szlaku Piastowskiego” przyczynił się do zmiany przebiegu najstarszego szlaku kulturowego w Polsce (istniejącego od 1938 r.) i włączenia w jego przestrzeń miasta Kalisz z licznymi obiektami z czasów piastowskich.

Działalność społeczna dyrektora Splitta nie ograniczała się do muzealnictwa. Posiadając duże zaufanie społeczne był radnym Rady Miejskiej Kalisza w latach 1990-1994 i członkiem zarządu Miasta w latach 1993-1994.

Tym, co szczególnie zaważyło jednak na wyjątkowej pozycji Jerzego Aleksandra Splitta wśród popularyzatorów wiedzy o Kaliszu były jego publikacje. Był on bowiem autorem lub współautorem kilkunastu książek, kilkudziesięciu artykułów naukowych i prawie 200 artykułów popularno-naukowych; w tym autor słowa wprowadzającego do trzech albumów promujących miasto - ze zdjęciami Daniela Dąbrowskiego, Stanisława Kulawiaka i Jerzego Diechla oraz autor wielu informatorów o najcenniejszych zabytkach miasta. Był współautorem - wraz z żoną Krystyną - książki *Kalisz poprzez wieki* (1988) - „elementarza” dziejów miasta dla dzieci i młodzieży (z akwarełami Mieczysława Kościelniaka i rysunkami Władysława Kościelniaka), który do dziś stanowi podstawę wiedzy o przeszłości Kalisza dla najmłodszych mieszkańców miasta.

Teksty przybliżające historię miasta i jego poszczególnych zabytków na istniejącej od 1996 roku stronie internetowej *Dawny Kalisz*, po dziś dzień stanowią ważne i łatwo dostępne źródło wiedzy dla wszystkich osób chcących poznać historię Kalisza.

Nie jest dziwnym, że człowiek o tak licznych zainteresowaniach był członkiem wielu organizacji, m.in.: Towarzystwa Miłośników Kalisza, Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (jako członek-założyciel), Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Kaliszu oraz Polskiego Stowarzyszenia Archeologów Polskich Oddział w Poznaniu.

W 2021 roku Rada Miasta Kalisza przyznała mu Odznakę Honorową Miasta Kalisza. A. Splitt ciężko wówczas chorował. Śmierć ukochanej żony mocno odbiła się na jego zdrowiu. Następnego, najwyższego wyróżnienia miejskiego – Honorowego Obywatelstwa Miasta Kalisza już nie odebrał, zmarł 22 lutego 2022 roku.

Nie sposób przecenić roli jaką Jerzy Aleksander Splitt odegrał w kreowaniu świadomości historycznej przynajmniej jednego pokolenia kaliszan, liczymy że znajdą się następcy godnie kontynuujący jego dzieło.

Tadeusz Skarżyński